

fd.commentaar**Publieke omroep**

Minder geld dwingt weg naar kerntaken af

Voor de publieke omroep is de huidige financiële crisis een zegen. Die leidde immers tot minder advertentie-inkomsten en dwong commerciële zenders tot verschraving van hun aanbod. De publieke omroep, veel minder afhankelijk van die inkomstenbron, profiteerde daarvan en kopieerde die zenders. De kijkcijfers gingen omhoog, de afgelopen twee jaar waren topjaren voor de publieke zenders.

Ervormen zich echter donderwolven aan het firmament. Zo dijft het aantal zendgemachtigden uit. Er zijn er nu 24 — waarvan 10 ledenomroepen — en met ingang van het nieuwe seizoen worden PowNed en Wakker Nederland zich daarbij. Maar een nog grotere bedreiging vormt een nieuw kabinet. Welke politieke combinatie de nieuwe regering ook gaat vormen, aan bezuinigingen ontkomt 'Hilversum' de komende jaren niet. Ook het publieke bestel krijgt nu, over de boeg van overheidsbezuinigingen, te maken met de gevolgen van de financieel-economische crisis.

Hadden de commerciële zenders nauwelijks manoeuvreerruimte en werden zij gedwongen tot verschraving van het aanbod, het publieke bestel heeft wel degelijk alternatieven. Elke forse bezuiniging vraagt uiteraard om pijnlijke ingrepen. En het bestel besef dat, getuige de vele brandbrieven en voorstellen. Een voorbeeld is het recente pleidooi van NOS-directeur Jan de Jong voor een Unilever-model om het aantal 'merken', lees: ledenomroepen, terug te dringen. Dergelijke pleidooien, gericht op bezuinigingen in de overheid, zijn begrijpelijk, maar gaan voorbij aan de wettelijke opdracht waar het publieke omroepbestel voor staat.

In het heldere en ook dwingende Concessiebeleidsplan 2010-2016 schetst de NPO, de Nederlandse Publieke Omroep, de ambitie dat de publieke omroep in zijn uitingen moet verbinden, verrijken en verrassen'. Dat is een belangrijk uitgangspunt in een snel veranderende samenleving, waar vertrouwde patronen slijten. Haaks daarop staat echter het huidige succes van het bestel, dat vooral het gat opvult dat commerciële zenders moeten laten vallen. Een forse bezuinigingstaakstelling dwingt Hilversum terug te keren naar zijn kerntaken. Dan maakt de publieke omroep zijn plaats in de samenleving, naast de commerciële zenders, pas echt waar.

Lezerspeiling**Publieke omroep kan best een zender missen**

- Ja, met de commerciële zijn er al veel te veel tv-zenders
- Ja, schrappen kanaal dwingt bezuiniging simpel af
- Nee, Den Haag moet invulling aan Hilversum overlaten
- Nee, drie publieke zenders zijn geen overdreven luxe

Geef uw mening op www.fd.nl. Daar vindt u ook de tussenstand. De einduitslag volgt later.**Goed doen blijft moeilijk voor bank**

David De Cremer

Afgelopen week liepen de gemeoederen in België hoog op omwille van een beslissing die de bank ING genomen had. ING had namelijk besloten om ouderen maximaal € 1000 per week te laten pinnen in plaats van de gebruikelijke € 2500. ING wilde hiermee ouderen beschermen tegen 'fraude en diefstal'.

Op zichzelf een mooi gebaar dat een bank haar klanten wel beschermt, maar de kritiek was niet mals. Tal van ouderenorganisaties lieten luidkeels hun woede horen en vanuit de politieke wereld werd geroepen dat dergelijke beslissingen niet aanvaardbaar waren. ING liet daarop de mededeling rondgaan dat ze afzag van deze beslissing.

ING begreep al deze beroering niet zo. Het betrof hier toch een beslissing die het welzijn van de klant voorop stelt. Deze reactie had men echter kunnen voorspellen. Allereerst signaleert deze beslissing dat ouderen minder vrijheid krijgen en dus aan nog meer regeltjes gebonden worden. Automatie is echter een hoog goed voor de mens en zeker als men ouder wordt.

Tevens benadrukt deze beslissing dat ouderen een aparte groep binnen de maatschappij vormt. Dergelijke boodschap discrimineert niet enkel, het bezorgt deze groep ook een stigma. Iets wat zeker te vermijden is voor de snelst groeiende groep binnen de westerse maatschappij. Ten slotte had men bij ING moeten bedenken dat elke beslissing die een bank momenteel neemt zonder meer onder het vergroftglas belandt.

De nasleep van de financiële crisis is nog steeds voelbaar en de rol van de banken hierin is uitvoerig

aan bod gekomen. Elke actie van een bank die beperkend werkt zal daarom ook met het nodige wantrouwen bekeken worden. Men vertrouwt de banken en hun onderliggende motieven dus nog steeds niet.

Juist daarom had ING meer aandacht moeten besteden om hun beslissing op een openbare manier te communiceren. Acties worden als openrecht beschouwd als de ondernemende partij zelf kosten maakt om een verandering door te voeren. Op die manier toon je aan dat je zelf achter je beslissing staat. In dit specifieke geval had ING beter een verandering in de eigen structuren kunnen doorvoeren.

Men had bijvoorbeeld in plaats van de weeklimiet, die in België gebruikelijk is, een daglimiet kunnen invoeren, zoals in Nederland van toepassing is. De voordelen daarvan zijn duidelijk. Op deze manier kan er een lagere limiet per dag gebruikt worden, waardoor er ook minder hoge bedragen kunnen worden gestolen. Tevens blijven ouderen hun waardigheid en autonomie behouden. Ten slotte worden de veranderingskosten dan niet enkel door de klant gedragen.

Vooraf dit laatste punt is een belangrijk signaal in het proces van het promoten van vertrouwen. Natuurlijk zal de 'homo economicus' dit voorstel afkeuren. Een te dure oplossing. Echter, vertrouwen is iets van menselijke aard en dus per definitie complex. Dat gaat dan ook wat kosten.

David De Cremer is hoogleraar bedrijfsethiek aan Rotterdam School of Management, wetenschappelijk directeur van het Erasmus Centre of Behavioural Ethics, gasthoogleraar aan London Business School en lid van de Jonge Akademie van de KNAW.

Hoofdirecteur: Ulko Jonker
Redactie Optiek: Karin Jušek, Hans Schlaghecke, Henk Snyders, Rijk Timmer

Opinieartikelen (bij voorkeur 450 woorden) en brieven (max. 200 woorden) sturen naar Optiek, pb 216, 1000 AE Amsterdam, tel. 020-5928.789/696/763/729, fax 020-5928700, optiek@fd.nl. Auteurs geven toestemming hun artikel ook te publiceren in elektronische media van het FD.

Online meer brieven, blogs en reacties
www.fd.nl/optiek/blogs

Optiek**Combineer hoge bezuinigingen met dito investeringen**

Of het gaat lukken met het VVD-CDA-kabinet is nog steeds de vraag. Het hangt af van de bereidheid van Wilders om zich over islam en moslims in te houden en van zijn bereidheid om op sociaal gebied fors te bezuinigen. De € 18 mrd aan bezuinigingen lijkt voor Rutte een hard gegeven. Over de bezuinigingsnoodzaak is iedereen het tot op zekere hoogte eens; over de noodzaak om op sociaal gebied te investeren wordt nauwelijks gesproken.

Welke coalitie ook, aan fors bezuinigen valt niet te ontkomen. Het verschil tussen een kabinet over rechts of over links gaat over een paar miljard, met hypotheekrenteaftrek en JSF als belangrijke inhoudelijke verschillen. PVV en — in mindere mate — CDA zullen, net als de linkse partijen, de ouderen en sociaal zwakkeren zoveel mogelijk willen ontzien. De VVD wil in de sociale zekerheid af van alles wat ook maar naar enige luxe rikt.

Geen van de partijen spreekt van de noodzaak van investeren — hooguit van het beperken van bezuinigingen en dat is iets anders dan investeren. Dat is opvallend, omdat iedereen zich eenvoudig kan voorstellen dat

Nederland presteert, met andere landen vergeleken, nogal slecht bij het benutten van menskracht

met bezuinigen alleen Nederland economisch niet beter voor komt te staan. Alle partijen hebben een tunnelvisie: een focus op het bereiken van de bezuinigen. De effecten daarvan op de kwaliteiten van ons menselijk kapitaal en op de werking van de arbeidsmarkt als geheel, lijken hierbij niet of nauwelijks in beeld te zijn.

De effecten zijn evident. De vraag is wat er overblijft van de mogelijkheden om te investeren in de combinatie van werken en leren, in omscholing en re-integratie. De voorzieningen op deze gebieden lijken voor een koude sanering in aanmerking te komen. Dat zal desastreuze gevolgen hebben. De kwaliteit van een economie wordt immers voor het belangrijkste deel bepaald door de kwaliteit van de mensen die daarin werken. Met flexibiliteit en mobiliteit als sleutelbegrippen.

Jack Welch begreep dat een stuk beter, toen hij nog ceo was van General Electric (GE): enerzijds stevig saneren, maar tegelijkertijd stevig investeren in de

kwaliteit van mensen. De budgetten voor opleiding en innovatie waren, net als de omvang van de sanering, ongekend voor het conglomeraat GE.

Er is een parallel met de situatie in Nederland. De opgave om ongekend stevig te bezuinigen moet gepaard gaan met een ongekend stevige investering in de kwaliteit van de menskracht die onze economie ten dienste staat. We moeten dus vooral investeren in de bestaande beroepsbevolking, naast — uiteraard — investeren in onderwijs en onderzoek.

Vasthouden aan ambities als 'een leven lang leren' zijn cruciaal. Nederland presteert in vergelijking met veel andere geïndustrialiseerde landen ondermaats, daar waar het gaat om het benutten van de potenties van werknemers. Dat is op zich al zorgwekkend; het doorvoeren van drastische bezuinigingen op dit gebied, is een regelrechte ramp.

Uiteraard ligt bij dit alles primair de verantwoordelijkheid bij bedrijven en instellingen. Maar

die kunnen niet zonder een overheid die actief meedoet en die de financiële en fiscale randvoorwaarden creëert om het investeren in het werknemersbestand lonend te maken. Het belang van deze investering overstijgt, gezien vanuit het oogpunt van mobiliteit en flexibiliteit, immers vaak de grenzen van een individueel bedrijf.

Een kabinet dat de kwaliteit heeft om ongekend hoge bezuinigingen te koppelen aan gerichte, en eveneens ongekend hoge investeringen, toont visie en leiderschap. Het geeft de burger vertrouwen, omdat bij hem met deze aanpak niet het beeld ontstaat dat er alleen maar door de overheid genomen wordt. Pijn en visie zijn voorwaarden voor het verkrijgen van draagvlak voor verandering. De pijn is er overduidelijk, nu die visie nog.

Ila Kasem beheert in het Zakenkabinet de portefeuille Sociale Zaken. Hij is partner van Van de Bunt Adviseurs.

Kies voor economische topregio's

Het aanjagen van de economie vraagt om meer dan alleen een generiek innovatiebeleid

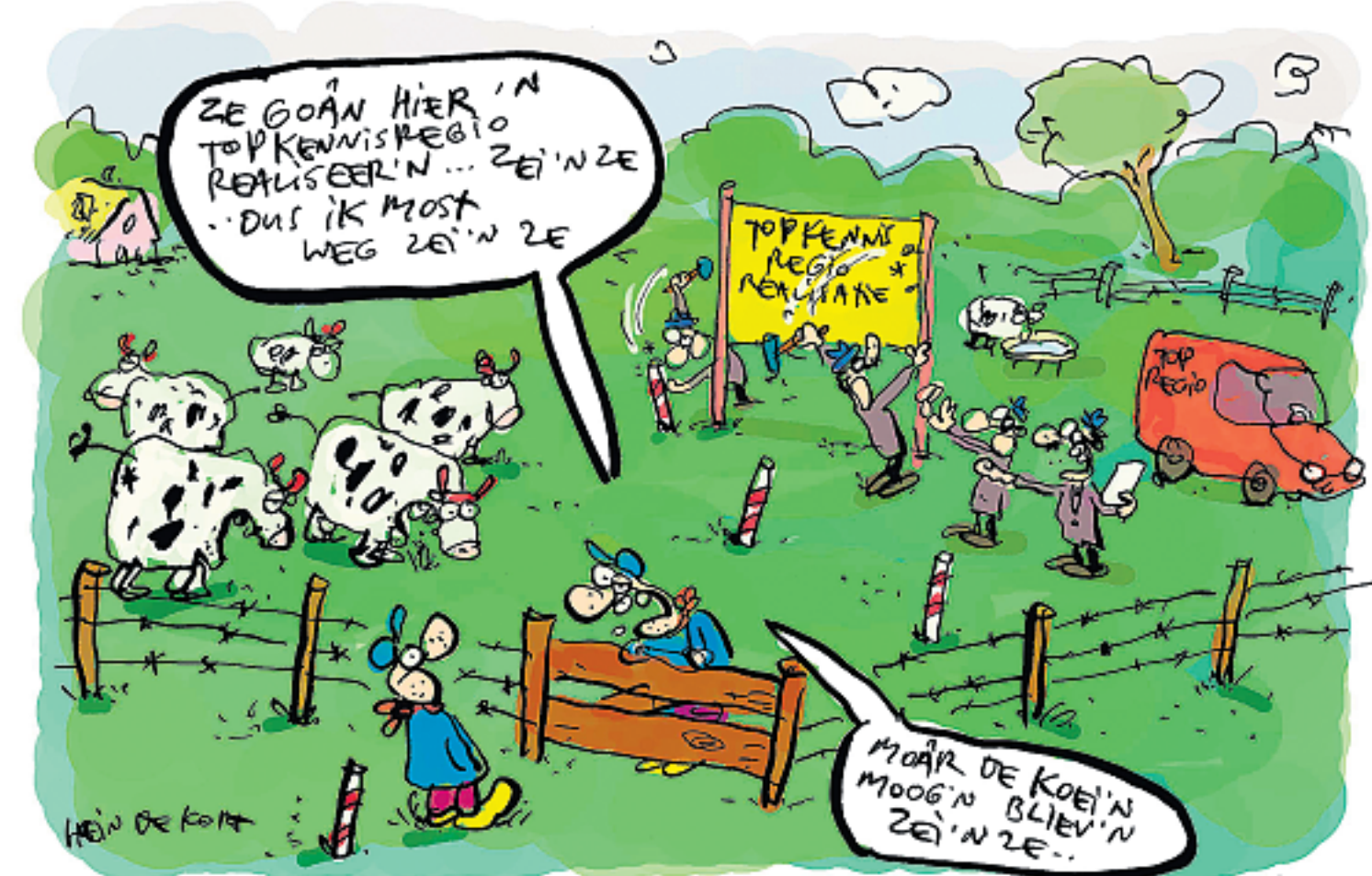
Kees Stob

Bedrijfsleven en overheid moeten creativiteit, durf en doorzettingsvermogen opbrengen om scherpe keuzes te maken en slim te handelen voor een nieuw economisch elan. De mondiale economische crisis vraagt daarom. Een sleutel ligt in het gericht versterken van die stedelijke regio's die de motor van onze economie vormen.

Dat vergt meer dan generiek innovatiebeleid. Juist het vestigingsklimaat is van ongelofelijk groot belang is. Kennis is in toenemende mate wereldwijd flexibel, dat bewijst het vertrek van MSD uit Oss. Hoewel de toekomst ongewis is, kennen we de kracht van onze huidige economie. Die ligt vooral in internationale topclusters als het Bio Life Science-cluster in Leiden of het logistiek cluster van de Rotterdamse haven; clusters die zich vooral in en rond onze steden concentreren.

De kwaliteit van het vestigingsklimaat is voor elke stedelijke regio uniek en vraagt maatwerk. Bedrijfsleven en overheid kunnen daarin een belangrijke rol spelen. Zo is het Bio Life Science-cluster in Leiden — dat nu behoort tot de top vijf van Europese kennisclusters — er gekomen dankzij een zeer restrictief grondbeleid. Telkens werd gekozen voor innovatieve bedrijven die pasten in het cluster. Ook is geïnvesteerd in een hoogwaardig woonmilieu. Was het overgelaten aan marktwerking, dan zou het zoveelste doornee bedrijventerrein zijn ontstaan.

Nauwe samenwerking tussen bedrijfsleven en overheid is cruciaal; daarom drie aanbevelingen. Ten eerste: kies! Geenieke regelingen leiden onvermijdelijk tot versnippering van inzet en middelen. Wij pleiten voor een landelijke keuze van een beperkt aantal

Illustratie: Hein de Kort

topregio's. Kies die op basis van hun bijdrage aan de internationale concurrentiepositie van Nederland, zowel in harde economische termen als in factoren zoals kennis en talentontwikkeling.

Het Bio Life Science-cluster in Leiden is er gekomen dankzij een restrictief vast

Ten tweede: zoek publiek-privat samenwerking op regionaal niveau, gericht op excelleren in concurrentiekracht, op een veilige en leefbare basis en een aantrekkelijke stedelijke regio voor wonen, werken, leren en recreëren.

Denk hierbij aan het investeren in hoogwaardige binnenstedelijke woon-werkgebieden, zoals de Haagse Binckhorst en Stadshavens Rotterdam en realiseer optimale bereikbaarheid. Maar investeer ook in de talenten in achterstandswijken. Zo kost het 'talent-

leik' door bijvoorbeeld vroegtijdig schooluitval, alleen Rotterdam al € 12 mrd aan welvaartsverlies, volgens de Rotterdamse economische ontwikkelingsraad EDBR.

En ten derde, creëer krachtige hefboomen via een gezamenlijk arrangement per topregio. Dat bestaat uit het met elkaar slimm organiseren van financiële middelen en instrumenten (fiscale instrumenten, borgstelling door overheid) en maatwerk op bijvoorbeeld het vlak van regelgeving en ontzorging. Het Amsterdams Investe-

ringsfonds en de ontwikkelingsmaatschappij Brainport Development Eindhoven zijn hier inspirerende voorbeelden.

Hoog tijd dat overheid en bedrijfsleven de handen ineen slaan. Kijk wat nodig is om internationaal concurrerend te zijn én te blijven. Het loont de moeite dat publieke en private partijen samen winnende scenario's ontwikkelen.

Kees Stob is directeur en Wiegger Zwikstra adviseur bij Stad-Netwerk BV.

Zeepbel op de markt voor staatspapier

Regeringen pogen kopers van hun schuldpapier te overtuigen door ambitieuze groeicijfers voor te spiegelen

Jan de Koning

De constatering dat er de afgelopen eeuwen verscheidene financiële zeepbellen waren, illustreert dat we niets hebben geleerd van onze economische geschiedenis. Na het klappen van de zeepbel op de private kredietmarkt, vormt zich een nieuwe op de markt voor staatsobligaties.

Kenmerk van elke financiële zeepbel is een prijs van een beleggingsobject die vele malen hoger is dan de gemiddelde historische intrinsieke waarde hiervan. Deelnemers aan deze legitieme piramidespelen rechtvaardigen de vaak uitbundige prijsstijgingen door de oude economische wetmatigheden, waaronder modellen en theorieën als niet meer toepasbaar te verklaren. Maar die fundamenten blijven overeind, wanneer de prijs-

zen bij het klappen van de zeepbel als een kaartenhuis instorten.

Een van die fundamenten is de wetmatigheid dat een hoger risico doorgaans uitzicht biedt op hoger rendement. Onderzoek van Christophe Spaeniers (Universiteit van Tilburg) en Elroy Dimson (London Business School) wijst uit dat aandelen, gecorrigeerd voor inflatie, sinds 1900 gemiddeld 5,3% per jaar renderden, tegen 1,4% voor staatsobligaties. Over kortere periodes liggen de rendementen sterk uiteen, zeker als er op een van deze markten een zeepbel is. Maar dankzij het principe van mean reversion keert het rendement altijd terug naar het historisch gemiddelde. Beleggers in westerse aandelen kunnen hierover meeparten, toen ze eind jaren negentig massaal aandelen van dotcom-ondernemingen kochten.

Tien jaar na dato zien we een nieuwe zeepbel ontstaan op de

markt voor staatsobligaties. Ditmaal niet opgeblazen door een irrationele uitbundigheid, maar door een schijnbaar irrationele angst voor een 'double-dip'. Beleggers rechtvaardigen hun aankopen eveneens door te wijzen op 'het nieuwe normaal', een situatie waarin de economische groei matig blijft en deflatie aan de orde van de dag is. Het bovengemiddeld hoge koersrendement van staatsobligaties tijdens het afgelopen decennium vormt een extra bevestiging: 'Wat is er mooier dan een belegging die beter dan aandelen heeft gerenderd, terwijl het risico

Geen prijs is belegger blijkbaar te gek om zich te beschermen tegen het gevreesde economische onheil

veel lager is?' Het koopgedrag heeft de rentes inmiddels tot historische dieptepunten gebracht. Geen prijs is de belegger blijkbaar te gek om zich te beschermen voor het gevreesde economische onheil.

Het is de vraag of de belegger zich geen zorgen moet maken over de daadwerkelijke intrinsieke waarde van een belegging in westerse staatsobligaties. De ratio van overheidsschulden tot het bruto binnenlands product (bbp) bedraagt voor de Verenigde Staten bijvoorbeeld 100%, terwijl de G20-landen afstevener op een ratio van 120% in 2014. Regeringen blijven de kopers van hun schuldpapier overtuigen dat de keizer daadwerkelijk kleren draagt door ambitieuze groeicijfers te prognosticeren. Deze goede motieven ten spijt, leert de geschiedenis ons dat een staats-schuld ratio van boven de 90% van het bbp doorgaans resulteert in lagere economische

groei. Kredietbeoordelaars, die tot voor kort subprimeleningen het predikaat 'AAA' gaven, houden de mythe van de 'veilige' staatsobligatie in stand en blijven westerse schuldpapier van eenzelfde triple-A-predicaat voorzien. Een afwaardering naar een 'junkbond'-status lijkt op zijn plaats, maar is politiek onhaalbaar.

Voorlopig is de lage rentestand voor westerse overheden een zegen. Het relatief goedkope geld verlicht de last van de overheid. Ook obligatiebeleggers zien bij elke koersstijging een bevestiging van hun gelijk. Maar op de dag dat ze inzien dat de keizer geen kleren draagt, loopt ook deze zeepbel leeg en worden ze geconfronteerd met de harde realiteit van een terugkeer naar het gemiddelde.

Drs. J.C.T. de Koning CMT is hedgefundmanager bij Somerset Capital Partners.